

УДК 34

*Кубрак П. М.**к.ю.н., доцент*

СУТНІСТЬ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ

Термін «гарантія» походить від французького «garantie» і означає «запорука», «забезпечення»[5]. За своєю сутністю, вона слугує засобом, необхідною умовою досягнення відповідних завдань.

Процесуальні гарантії як наукова та правова категорія в теорії кримінального процесу є актуальною та дискусійною проблемою.

Професор М. А. Погорецький звертає увагу на те, що відправною точкою у розробленні та визначенні вказаної наукової та правової категорії є поняття кримінальних процесуальних гарантій. Визначення поняття кримінальних процесуальних гарантій пише правник, тісно пов'язане з поняттям гарантій у загальній теорії держави та права[59].

У науковій теорії права, на відміну від науки кримінального процесуального права, юридичні гарантії розглядаються комплексно. Виходячи з історичних, соціально-економічних, політичних та ідеологічних аспектів.

Наприклад, М. С. Строгович сприймав юридичні гарантії лише у вузькому, правовому розумінні, як встановлені законом та нормами права

© Кубрак П. М., 2016

© Національний університет «Острозька академія», 2016

-
- Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

засоби і способи, якими охороняються та захищаються права громадян, припиняються та усуваються порушені права[65].

В. М. Корнуков визначаючи поняття гарантії зазначав, що все те, що в тій чи іншій мірі оптимізує досягненню відповідних результатів або забезпечує певний стан, може бути розцінене як гарантія відповідної діяльності, захищає стан, тобто гарантує їх. У другому випадку, загальне поняття гарантії часто досить умовне і якщо так можна висловитися, рухливе, оскільки те, що в одному випадку виступає гарантією, в іншому випадку не є такою [25].

В. М. Корельський сутність поняття гарантій розуміє, як певні умови і засоби, що покликані забезпечувати, гарантувати нормальне, тобто встановлене законом, функціонування того або іншого суспільного і правового інституту [26].

У свою чергу, С. А. Комаров визначає юридичні гарантії, як сукупність умов і засобів, що дозволяють безперешкодно реалізовувати правові норми, користуватися суб'єктивними правами і виконувати юридичні обов'язки[27].

М. І. Матузов юридичні гарантії цілком справедливо розглядає, як систему соціально-економічних, політичних, етичних, юридичних, організаційних передумов, умов, засобів і способів, що створюють рівні можливості особистості для здійснення своїх прав, свобод та інтересів [37].

Відповідно до форми закріплення, В.П.Діхтієвський та інші науковці правові гарантії розподіляють на конституційні та галузеві[14].

Конституційні гарантії є основою забезпечення природних прав, свобод і обов'язків громадян. По-перше, передбачені Основним Законом України гарантії дають можливість зробити висновки про реальність проголошених прав, про характер їхнього забезпечення. По – друге, вказані гарантії обумовлені індивідуальними можливостями окремого

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

громадянина. В – третіх , вони повинні бути забезпечені всім існуючим ладом.

І.С.Загоруй до загальних форм гарантій, проголошених Конституцією України, відносить: 1) політико – правовий режим, у якому реалізуються основні права, свободи і обов'язки людини і громадянина; 2) матеріальні джерела – економічні, політичні та соціально – моральні (загальні) гарантії; 3) юридичні гарантії[21].

У науковій теорії держави та права поняття «гарантія» переважною більшістю науковців розглядається невідривно від забезпечення законності та правопорядку.

Так, Л.Б. Алексеева зазначає, що під гарантіями законності взагалі розуміються, по – перше, ті історичні і соціально – класові умови і чинники суспільного життя, які мають позитивну дію та правотворчу і правоохоронну діяльність, і по – друге, ті способи і засоби, які безпосередньо слугують зміцненню правопорядку. До перших (їх називають загальними гарантіями) відносяться економічні, соціальні, політичні, ідеологічні та інші духовні засади функціонування всього суспільства і окремих його соціальних спільнот. Для інших (назвемо їх спеціальними або юридичними) характерне те, що вони, будучи закріпленими в законі, є правовим виразом загальних гарантій, і їх соціальне призначення полягає у забезпеченні фактичної можливості охорони як інтересів суспільства, що вимагають, зокрема, розкриття кожного злочину і невідворотності передбаченої для нього законом відповідальності, так і правомірної реалізації і охорони прав особи[3].

Пізніше, М.В.Цвік, В.Д.Ткаченко, Л.Л.Богачова пишуть, що гарантії законності і правопорядку – це сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов та спеціальних засобів (заходів), спрямованих на забезпечення та охорону (захисту) режиму законності і правопорядку [22].

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

У теорії кримінального процесуального права стосовно визначення поняття та з'ясування сутності процесуальних гарантій існують неоднозначні точки зору.

Наукова думка процесуалістів в дорадянський період цілком справедливо схилилась до того, що гарантування законних прав особи складалась з визначених законодавцем правових засобах та способах так і зовнішніх умов, що оточували діяльність кримінального судочинства.

Так, О.Ф.Кістяківський в 1874 році для забезпечення законних прав свобод бідних у кримінальному судочинстві пропонував створення для них інституту адвокатів (трибунант захисту). Щоб вони гарантували законні свободи громадян з першого моменту виникнення проти них небезпеки з боку кримінального процесу [28].

В.П.Даневський, в кінці XIX сторіччя досліджуючи проблеми попереднього слідства, звертав увагу на його недоліки, показував їх негативний вплив на здійснення правосуддя. Незадовільний стан тогочасного попереднього слідства учений пояснював з одного боку - інквізиційним характером попереднього слідства, за яким суддя – слідчий діє під тиском презумпції обвинувачення, а з другого боку – зовнішніми умовами, що оточували діяльність попереднього слідства[13].

У 50 – ті роки минулого століття в теорії радянського процесу існувала правова концепція щодо єдиної системи гарантій правосуддя. В ній з ідеологічних міркувань, єднались інтереси особи та інтересів правосуддя. Згідно неї все, що служить забезпеченню вирішення завдань кримінального судочинства, слугує також і забезпеченню прав особи[63]. Так, один з її фундаторів професор М.С.Строгович писав, що інтерес обвинуваченого ні в найменшій мірі не суперечить інтересам правосуддя, а навпаки їх дотримання і охорона повною мірою їм відповідають[65].

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

Але така система гарантій правосуддя, не узгоджувалася з політико – правовим режимом та соціально – економічною організацією радянської влади СРСР.

У зв'язку з чим, А.Л.Ципкин у 1959 році, навпаки стверджував, що процесуальні гарантії можуть стосуватися лише гарантій прав особи. Він пояснював, що визначення такої особливої категорії та поняття «процесуальних гарантій правосуддя» немає підстав так як під ними розуміється вся сукупність процесуальних норм, тобто все кримінально – процесуальне право[70].

М.С.Алексеев, В.Г.Даєв, Л.Д.Кокорев цілком слушно стверджують, що концепція єдиної системи гарантій правосуддя ґрунтувалася на помилковому розумінні єдності інтересів особи та інтересів правосуддя й мала суто політичне замовлення комуністичного тоталітарного режиму. Її прибічники необґрунтовано вважали, що все, що служить забезпеченню вирішенню завдань процесу, слугує також і забезпеченню прав особи [2].

Я.О.Мотовіловкер не протиставляючи публічні (загальні) та приватні (особисті) інтереси цілком правильно звернув увагу на те, що сама по собі постановка питання про єдність інтересів особи та правосуддя підкупає простотою переконливості, а по суті спрощує дану проблему. Це зумовлено тим, що принципова єдність суспільних і особистих інтересів не виключає їх неспівпадіння, що породжується різними причинами [38].

Наукова позиція щодо гармонізації процесуальних гарантій публічних та приватних інтересів починаючи з 70 – х років ХХ століття[65] та на сьогодні є пануючою в теорії кримінального процесу. Подальші дослідження у цьому напрямку зумовлювались положеннями Основного Закону України, які визначали її правовою державою (ст.1) і те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в країні найвищою соціальною цінністю, а права і свободи

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ст.3). Означені правові положення Основного Закону України дають підстави робити висновок про те, що права і свободи людини в діяльності держави базуються не на протистоянні, а гармонізації публічних (загальних) та приватних інтересів. Вона зумовлена якісно новим баченням суті держави як публічно – правового союзу народу, угоди щодо мети та завдань держави, її політико – правового та соціального призначення [59].

В загальній теорії держави і права та науці кримінального процесу юридичні (правові) гарантії розуміються, як засоби охорони прав громадян від будь яких зазіхань [39].

Так, В.П.Божьев, А.К.Гаврилов, В.Є.Чугунов в 1973 р . у навчальному посібнику «Радянський кримінальний процес» визначили процесуальні гарантії, як закріплені у нормах законодавства засоби та способи забезпечення прав окремих учасників процесу[6].

М.С.Алексєєв, В.Г.Даєв і Л.Д.Кокорев у 1980 р. писали, що процесуальні гарантії це ті, які сприяють успішному здійсненню правосуддя, захисту прав і законних інтересів особи[3]. М.М. Михеєнко, В.Т.Нор та В.П.Шибіко вбачають призначення гарантій також у забезпеченні досягнення завдань кримінального судочинства [40]. Л.М.Лобойко у забезпеченні ефективного функціонування кримінального процесу[36], О.П.Кучинська та О.А.Кучинська роблять акцент призначення процесуальних гарантій на створення умов для справедливого правосуддя[29] Є.Г.Коваленко прийшов до висновку, що характерні ознаки процесуальних форм водночас є і специфічними процесуальними гарантіями[30]. Тим самим, науковець ототожнює існуючі в науці та праві категорії, які хоча і близькі за своєю сутністю, але ж все таки різняться за своїм змістом та призначенням.

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

У підручнику «Радянський кримінальний процес» під редакцією М.І.Бажанова та Ю.М.Грошевого сутність системи процесуальних гарантій у кримінальному судочинстві проявляється: а) через закріплення у кримінально – процесуальному законі прав учасників процесу; б) наявністю

реальної можливості реалізації цих прав під час провадження справи:

в)

дотримання цих прав учасниками, які провадять дізнання, слідство, прокурором та судом; г) наслідки, які передбачені за порушення закріплених прав учасників та невиконання обов'язків по їх дотриманню . У підручнику акцентувалась увага, що процесуальні гарантії по реальному забезпеченню прав та законних інтересів учасників кримінального процесу одночасно є і загальною гарантією правосуддя у кримінальних справах.[4].

В.В. Назаров, Г.М.Омельяненко до засобів кримінальних процесуальних гарантій відносять по суті процесуальну форму та принципи кримінального процесу: дотримання процесуальних строків; право на захист; право на оскарження процесуальних дій і рішень органів розслідування, суду[58].

М. Я.Никоненко, досліджуючи кримінальні процесуальні гарантії прав і законних інтересів особи, яка підозрюється у вчиненні злочину в 2007 році прийшов до слушного висновку, що зміст системи кримінальних процесуальних гарантій повинен не обмежуватися лише кримінальними процесуальними засобами, а повинен включати суспільно – політичні, соціально – економічні (матеріальні), ідеологічні та юридичні (правові) складові [57].

Досліджуючи проблеми розслідування злочинів, засаду законності та гарантії забезпечення прав учасників кримінального процесу професор О.Р.Михайленко робить цілком правильний та обґрунтований висновок

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

про наявність тісного взаємозв'язку між законністю і політичним режимом. Законність пише правник, забезпечує правомірність політичного режиму, а останній, у свою чергу, відіграє важливе значення у зміцненні та подальшому розвитку законності. Режим законності є складовою частиною політичного режиму[41]. У зв'язку з цим, є показовий приклад про перший смертний вирок радянської Росії командувачу морських сил Балтфлоту О.М. Щастному за начебто підготовку контрреволюційного заколоту та державної зради. Але істина полягала у тому, що його розстріляли лише за те, що «спас останки російського флоту у Балтійському морі від його захоплення німецькою ескадрою». Єдиним свідком по справі виступив Л.Д.Троцький. І це було зроблено у той час, коли у державі офіційно смертна кара була відмінена[23].

Кримінальні процесуальні гарантії зазначав Ю.М.Грошевий – це сукупність встановлених законом правових норм, що забезпечують виконання завдань кримінального провадження та надають можливість суб'єктам кримінального процесу виконувати обов'язки та реалізовувати права. Гарантіями прав особи у кримінальному провадженні є правові засоби, які забезпечують фактичну реалізацію цих прав. Правник зазначав, що можливість використання особами, які беруть участь у кримінальному провадженні, наданих їм прав у процесі та додержання цих прав співробітником оперативного підрозділу, слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом, наслідки, передбачені законом у разі порушення цих прав та невиконання зобов'язань, утворюють систему процесуальних гарантій[31].

Розрізняються кримінальні процесуальні гарантії у широкому та вузькому значенні. У широкому розумінні, змістом процесуальних гарантій є передбачені кримінальні процесуальні засоби та суспільно – політичні, соціально – економічні (матеріальні), ідеологічні та юридичні

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

(правові) складові, спрямованих на досягнення завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК).

Ю.М.Грошевий у зміст широкого розуміння кримінальних процесуальних гарантій включає увесь кримінальний процесуальний порядок. У такому розумінні, позиція Ю.М.Грошевого збігається з поняттям кримінальних процесуальних гарантій, визначених Є.Г.Коваленко.

Кримінальні процесуальні гарантії у вузькому значенні, писав Ю.М.Грошевий є гарантіями, які мають забезпечувати захист особи від кримінальних правопорушень, охороняти права, свободи та законні інтереси учасників кримінального провадження й іменуються гарантіями прав особи у кримінальному провадженні. Основу цих гарантій становлять права і свободи людини, які встановлені та забезпечені Конституцією України, ЄКПЛ. Ці основоположні норми конкретизуються у кримінальному процесуальному законодавстві стосовно стадій, видів проваджень у кримінальному процесі та прав наданих учасникам кримінального провадження. У свою чергу, система процесуальних гарантій забезпечує реальне втілення у життя прав та законних інтересів усіх учасників кримінального провадження і тим самим виступає загальною гарантією кримінального процесу[32].

Так, кримінальним процесуальним правом передбачені процесуальні гарантії основоположних прав особи, сформованих у правових положеннях засад (принципах), закріплених у правових нормах Конституції України та главі 2 КПК України:

Значення засад кримінального провадження, як гарантій правосуддя полягає у тому, що вони є : вихідною основою для тлумачення норм кримінального процесуального права; гарантією постановлення законних і обґрунтованих рішень; узгоджують систему норм кримінального

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

процесуального права та кримінальних процесуальних інститутів; забезпечують єдність процесуальної форми.

В основі системи процесуальних гарантій наріжним каменем є концепція засади (принципу) верховенство права (ст.8 КПК). Верховенство права, демократія, та права людини стали складовими заснування Ради Європи і знайшли відображення у преамбулі Європейської Конвенції з прав людини - Конституції Європейського Союзу. Практика Європейського Суду з прав людини у всіх випадках тлумачить європейську конвенцію з прав людини з неодмінної позиції доктрини природного права.

Відповідно до Міжнародної комісії – неурядової організації юристів в системі ООН верховенство права розуміється, як термін, придатний для передавання в узагальненому вигляді поєднання ідеалів і досягнутого на практиці юридичного досвіду стосовно принципів інститутів, механізмів і процедур, які є істотно важливими для захисту особи від свавільної влади держави і які надають особі мати людську гідність[11].

Відповідно до ч.1 ст.8 Конституції України верховенство права з 1996 р. є офіційно визнаною основоположною засадою права України. Не дивлячись на це, верховенство права так і не став дієвим принципом практики кримінального провадження. У самій же теорії та практиці кримінального процесу України існує проблема щодо розуміння самої сутності поняття засади «верховенство права».

Так, М.В.Костицький, узагальнюючи позиції багатьох учених, прийшов до правильного висновку про те, що переважна більшість науковців «все ж таки залишаються під впливом позитивістської методології та радянського нормативізму»; що вони «нерозривно пов'язують «верховенство права» з «верховенством закону», трактуючи їх зв'язок як зв'язок цілого і частини, або ведуть мову про наявний

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

«діалектичний зв'язок» між ними, не розкриваючи змісту «діалектичності»; що вони «не завжди ув'язують «верховенство права» з поняттям права в юснатуралістичному розумінні та з ліберальною доктриною держави і права, в якій верховенство права є однією з головних підсистем»; що «верховенство права досліджується винятково в рамках предмета правознавства формально – логічними, догматичними методами чи методами лінгвістики» тощо[34].

Професор С.П.Головатий, поділяючи думку М.В.Костицького пише, що у вітчизняних наукових колах дослідження поняття «верховенство права» здійснюється поза межами джерел західної правничої науки і практики[7]. Правник цілком справедливо робить висновки проте, що «верховенство права – це наслідок довготривалої західної політичної традиції, що виникла, розвивалася в рамках еволюції ліберального вчення. Породжене саме цим напрямом політичної та юридичної думки верховенство права є центральним діамантом корони лібералізму. Зародкова його ідея, втілена в гаслі «влада – права, а не людини!» (отже – правовладдя), помножена на його надзвичайно широку осяжність, забезпечила йому і витривалість, і довговічність, і конкурентоспроможність порівняно з багатьма іншими юридичними ідеями, концепціями, доктринами, юридичними максимами і принципами; єдиним у цьому випадку заміником може виступати лише *доктрина природного права*, яка є антитезою доктрини юридичного позитивізму. Логічним вислідом доктрини природного права є доктрина верховенства права; принцип верховенства права слід сприймати не просто як універсальний принцип права, а як інтегральний. Нині вже йдеться про мегапринцип (можна сказати й мегапринцип), який у перебігу еволюції, окрім первісно закладених А. Дайсі принципу нема злочину, якщо він не передбачений законом (*nullum crimen sine lege*) та принцип рівності перед

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

законом (що є другим елементом його доктрини), надалі увібрав у себе й інші добре відомі універсальні принципи права, які тут уже виступають як його складники, - такі, зокрема, як: принцип законності; принцип поділу влади (розподілу владних повноважень); принцип народного суверенітету; принцип демократії; принцип основоположних прав і свобод людини (природних прав людини); принцип *Nulla poena sine lege* – нема покарання без закону; принцип юридичної визначеності тощо. Завдяки його інтегральному характеру західна юридична доктрина аксіоматично сприймає принцип верховенства права як сучасний Закон Природи (*Lex Naturalis*) [12].

Виходячи із західноєвропейської позиції розуміння принципу верховенства права Ю.М.Грошевий писав, що за своїм характером він є багатоаспектним і включає низку компонентів, що утворюють його зміст [33].

Основоположником сучасної концепції у розумінні країн Європейського союзу принципу верховенства права є професор Оскфордського університету Альберт Вен Дайсі. Він у своїх працях – «Вступні лекції з вивчення конституційного права» (1875 р.) та «Вступ до вивчення конституційного права»(1885 р.), досліджуючи політичні інститути Англії прийшов до висновку, що англійська конституція передбачає два принципи. Перший, основний принцип – це суверенітет (верховенство) представницької влади – парламенту. Який є основною характеристикою демократичної держави. Другий принцип, який стримував перший, але не міг переважати над першим є панування, домінування верховенство права. На думку Дайсі сутність цього принципу проявлялася в трьох стержневих рисах:

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

1. Там де є дескреція, є простір для свавільності; 2. Жодна людина не перебуває понад законом; 3. Верховенство права повинно впливати не із писаної конституції, а із «звичаєвого (витвореного суддями) права [20].

Підвалинами концепції верховенства права спочатку послужили уявлення античних мислителів Платона, Сократа, Арістотеля, Перікла, Демосфена та інших про громадянство, права людини, турботу кожного громадянина про благополуччя полісу, які формувались у загальні теорії, центральним ціннісним стержнем яких було влада закону та законності. Так, Платон писав: «Закон є хазяїном уряду, а уряд є його рабом» [56].

Подальший розвиток інституту прав людини та забезпечення його гарантіями взяла на себе Англія. У 1215 році була прийнятий наріжний камінь англійської свободи - *Велика Хартія вольностей* [42]. Цей акт заклав гарантії основ панування закону у житті суспільства. Наступним кроком розвитку гарантій прав людини та обмеження свавілля влади в Англії стало прийняття *Акта про краще забезпечення свободи підданого та попередження ув'язнення за морями 1679 року (Habeas Corpus Amendment Act)* [43]. Акт закріпив одну з найбільш значимих процесуальних гарантій недоторканності особи, яка увійшла у практику не тільки Англії, але і багатьох зарубіжних держав. Англійський *Біль про права (The Bill of Rights)* 1689 року [44] був спрямований на утворення політичних інститутів, шляхом підвищення ролі парламенту у державних справах. *Акт про подальше обмеження корони та про краще забезпечення прав і вольностей підданого (Act of Settlement)* 1701 року [45] уперше закріплює правове положення про натуральний характер законів Англії, які «є природними правами її народу. Видатним актом у якому розвинуті ідей свободи та невід'ємних прав людини є *Декларація незалежності*, прийнята Сполученими штатами і затверджена Третім Континентальним конгресом 4 липня 1776 року [46]. Декларація написана

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

Т.Джефферсоном та спиралась на природно – правову доктрину батьків американської революції. «Ми виходимо з тієї самоочевидної істини, що всі люди створені рівними і наділені їх Творцем певними невід’ємними правами, до числа яких відноситься життя, свобода, прагнення до щастя».

Конституція США 1787 року [47] базувалась на природно – правовій концепції розуміння прав людини. Так, як її засновники (наприклад, Гамільтон) вважали, що природні права людини не повинні закріплюватися в позитивному законі так, як їх перелік може бути використаний як вичерпний і у цілому буде представляти небезпеку. У зв’язку з цим, у преамбулі Конституції були закріплені лише найважливіші основи принципів без яких неможливе забезпечення прав людини. Д. Медісон і Т.Джефферсон розробили поправки до Конституції США і 15 грудня 1791 року вступив у силу американський *Біль про права*, – «*велика американська хартія особистої свободи та людської гідності*», яка містила десять перших поправок до Конституції. Відповідно до концепції природно – невід’ємних прав людини в *Біллі про права* закріплені заборони федеральній владі приймати закони, які обмежують природні права людини. Так, у поправці 1 закріплено: «Конгрес не повинен приймати не одного закону, що відноситься до встановлення релігії, забороняти її, вільно її використовувати, обмежувати свободу слова або преси, або право народу мирно збиратися та звертатися до уряду з петиціями про задоволення скарг» . У поправках IV,V сформовані такі положення, як заборона порушувати право народу на недоторканність особи, паперів та власності від необґрунтованих обшуків та арештів; «ні одна особа не може бути притягнута до кримінальної відповідальності... не інакше, як за клопотанням або обвинувальному висновку великого журі» .

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

Декларація незалежності, Конституція США, Біль о правах та багаточисельні судові рішення заклали довгострокові традиції розвитку та захисту природних прав людини.

Французька *Декларація прав людини і громадянина* 1789 року [48] стала втіленням ідей епохи Просвітництва про природні, невід'ємні, священні права людини, фундаментом яких були політико – правові та моральні погляди Вольтера, Монтеск'є, Русо про вільнодумство, нетерпимість до свавілля, абсолютизму, схилянням перед законом та невід'ємними правами людини, прагненнями до «спільних благостей».

Романо – германські правові традиції щодо кримінальних процесуальних

гарантій, як засобів, що забезпечують права людини та встановлення істини

у кримінальному судочинстві знайшли свій вплив і на судово–правову реформу Росії 1858 – 1864 років. На той час Російська юстиція не мала гідної уваги традицій та інститутів. Тому конструкція, зміст вказаної реформи відповідала капіталістичним базисним відносинам, які ґрунтувались на «загальнолюдських началах», всебічно, обґрунтованих передовою юридичною наукою Франції, Англії, Германії, Італії та інших країн та отримали своє підтвердження на практиці [35]. Під час підготовки законопроектів та прийняття в 29 вересня 1862 р. «Основних положень перетворення судової часті в Росії» в наукових колах, законодавців та печаті йшли важкі дискусії щодо доцільності адаптування до реалій російської дійсності та судочинства таких принципів, як виключне право суду призначати покарання за вчинений злочин, рівність сторін та змагальність процесу, гласності та публічності судочинства, незалежності суду, недоторканності особи та інші знайшли своє законодавче закріплення в Статутах, у тому числі і кримінального судочинства, прийнятих 20

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

листопада 1864 р. В сукупності вони заклали судово – процесуальні гарантії, спрямованих на забезпечення захисту особи від протиправних посягань, які базувалися на принципах взаємних «стримувань» «противаг» учасників судочинства, які обмежували зловживання посадових осіб та реально забезпечували недоторканність власності та особи.

М.І.Сірий досліджуючи проблеми та напрями реформування правоохоронних органів в Україні пише, що на основі тривалої практики англійської, французької та німецької моделей у др. пол. ХХ ст. були сформовані європейські демократичні стандарти в галузі кримінального процесу. Практика цих моделей покладена в основу прийняття Конвенції про захист прав і основоположних свобод (1950р.) та її подальшої реалізації. Правник справедливо робить висновок про те, що сформований уХVII – ХІХ ст. в Європі тип попереднього розслідування поступово розвивався, то в Росії у 1917 – 1920 рр. європейська модель попереднього розслідування була зруйнована і перетворена на радянську, інквізиційну за змістом. Після Другої світової війни вона була перенесена в правові системи країн соціалістичного табору[68].

За радянський період наукових публікацій у тому числі в Україні з питань концепції верховенства права не існувало взагалі. Сама ж концепція верховенства права радянською наукою засуджувалась, як неоколоністська спрямованість західної пропаганди «господства права». Неурядову ж організацію в рамках системи ООН - Міжнародну комісію юристів, яка була створена і діяла в інтересах поширення концепції права в світі радянська наука визнавала, як «спеціальну реакційну організацію» [69].

Конституція СРСР 1936 і 1977 років задекларували громадянські та політичні права людини, але в умовах тоталітарного режиму радянської імперії вони носили формальний характер. Україна була однією із 56

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

держав – членів ООН, які брали участь у обговоренні та прийнятті Загальної декларації прав людини, яка у складі делегації інших радянських держав – членів ООН утрималась при голосуванні цього акту. Україна, починаючи з радянських часів ратифікувала Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Факультативний протокол до нього, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Про те у радянський період України, виходячи з тоталітарної сутності СРСР більшість ратифікованих Україною та прийнятих з її участю актів ООН з прав людини не публікувались у офіційних виданнях Верховної Ради Української РСР. У тому числі й у «Зводі законів Української РСР). Означені акти також не друкувались й у масово – популярних виданнях державних видавництв. У зв'язку з цим, міжнародні документи універсального характеру були відомі лише вузькому колу фахівців – міжнародників. На слушну думку П.М. Рабіновича це пояснювалось тим, що партійно – державний режим не був зацікавлений у поширенні серед широких кіл українського населення інформації про ці акти, а тим більше – в їх втіленні у вітчизняну юридичну практику. Брак такої інформації мав сприяти приховуванню невідповідності між радянською дійсністю і деякими міжнародними стандартами прав людини, які Українська РСР офіційно визнала [64].

Концепція природно – правового розуміння прав та свобод людини отримала подальший розвиток у міжнародних актах універсального характеру(Міжнародний Біль про права людини): 1) *Загальна декларація прав людини*, прийнятою 10 грудня 1948 р., третьою сесією Генеральної Асамблеї ООН [Резолюція 217 А (Ш)] [49] ; 2) *Пакт про економічні, соціальні та культурні права*[50] ; 3) *Пакт про громадянські та політичні права*, прийнятих Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН2200А (XXI) від 16 грудня 1966 р. [51] ; 4) *Факультативний*

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

протокол до Пакту про громадянські та політичні права[52] ; 5) 2 – й *Факультативний Протокол до Міжнародного Пакту про громадянські та політичні права*, прийнятого 15 грудня 1989 р. Генеральною Асамблеєю ООН, направлений на скасування смертної кари[53].

Друга Міжнародна, всесвітня конференція з прав людини за ініціативою ООН відбулася у Відні. *Віденська декларація від 25 червня 1993 р.* [54]. Стаття 1 звертає увагу на те, що вона «...підтверджує священний обов'язок всіх держав виконувати свої обов'язки по заохоченню загальної поваги по дотриманню усіх прав людини і основних свобод для всіх у відповідності з Статутом ООН, іншими договорами, які стосуються прав людини та нормами міжнародного права. Універсальність цих прав і свобод носить безспірний характер. У зв'язку з цим, зміцнення міжнародного співробітництва в області прав людини має суттєво важливе значення для повного досягнення цілей ООН. Права людини та основні свободи є правами, які надані людині з народження; їх захист та заохочення є найпершим обов'язком уряду». Декларація у ст. 5 акцентує увагу на те, що: « Всі права людини універсальні, неподільні, взаємозалежні та взаємозв'язані ...». Декларація звертає увагу на створення таких політичних інститутів за допомогою яких можливе забезпечення владарювання права. Так, у ст. 27 Декларації закріплено: « Кожна держава зобов'язана створити ефективну систему засобів правового захисту для розгляду скарг про порушення прав людини та усунення таких порушень. Система відправлення правосуддя у своєму складі повинна мати правоохоронні органи так органи прокуратури і в особливості працівників незалежних судових органів та адвокатури у повній відповідності з існуючими стандартами, які містяться у міжнародних договорах про права людини. Це має виключно важливе значення для всебічної та недискримінаційної реалізації прав людини і є невід'ємним елементом

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

процесу демократії та стійкого розвитку. У цьому контексті необхідно належним чином фінансувати установи, які займаються відправленням правосуддя... ».

У преамбулі *Європейської конвенції з прав людини* сформульовано такі важливі принципи: «Підвалини справедливості і миру в усьому світі...найкращим чином забезпечуються, з одного боку, завдяки дієвій політичній демократії, а з іншого боку, завдяки спільному розумінню і додержанню прав людини, від яких вони залежать;...Уряди європейських країн, що є однодумцями і мають спільну спадщину політичних традицій, ідеалів, свободи та верховенства права... сповнені рішучості зробити перші кроки для забезпечення колективного гарантування певних прав, проголошених у Загальній декларації [24].

Відповідно до доповіді «Про верховенство права», затвердженій на 86 – му пленарному засіданні Венеціанської комісії 25 -26 березня 2011 р. сутність верховенства проявляється за допомогою таких його змістовних складових:

1. Доступ до закону. Його положення повинні бути зрозумілими, ясними та передбачуваними;
2. Вирішення питань про юридичні права повинно, як правило здійснюватися на підставі закону, а не за розсудом;
3. Рівність перед законом;
4. Влада повинна реалізовуватися відповідно до закону, справедливо та розумно;
5. Права людини повинні бути захищені;
6. Повинні бути наявні засоби для врегулювання спорів без невиправданих витрат та відстрочок;
7. Наявність справедливого суду;

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

8. Держава повинна дотримуватися своїх зобов'язань у рамках як міжнародного, та і національного права.

Венеціанська комісія виділяє, що верховенству права притаманні такі обов'язкові елементи, як: 1. Законність, у тому числі прозорий, підзвітний і демократичний процес прийняття законодавства; 2. Юридична визначеність; 3. Заборона свавілля; 4. Доступ до правосуддя, забезпечений незалежними та неупередженими судами; 5. Дотримання прав людини; 6. Недискримінація та рівність перед законом.

Таким чином, поняття «верховенство права» не набуло свого опрацювання в юридичних текстах і в практиці такою ж мірою, як інші підвалини Ради Європи – «права людини» та «демократія». Законодавчі положення стосовно верховенства права – як на національному, так і на міжнародному рівнях – мають загальний характер та не визначають цього поняття докладно. Про те поняття верховенства права все частіше входить до текстів національного і міжнародного права та судової практики, особливо практики Європейського Суду з прав людини. Верховенство права насправді становить основоположний і спільний європейський стандарт за змістом – скеровувати та стримувати здійснення демократичної влади[15].

Засада верховенства права в Україні в національному законодавстві від самого початку стала принципом конституційного рівня. В ст.1 Конституційного Договору від 8 червня 1995 р. було закріплено: «в Україні діє принцип верховенства права». У ч.1 ст.8 Конституції України 1996 р. дана засада була закріплена у наступній редакції: «в Україні визнається і діє принцип верховенства права».

Виходячи з викладеного, можна зробити висновок про те, що в розумінні практики Європейського суду з прав людини (за доповіддю «Верховенство права», прийнятій на 86-му пленарному засіданні

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

Венеціанської комісії 25-26 березня 2011 р. судова практика Європейського Суду з прав людини полягає в тому, що верховенство права є концепцією, властивою усім статтям ЄКПЛ) засада верховенства права повинна бути основою системи процесуальних гарантій дотримання прав людини в кримінальному провадженні України.

Відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. №3477-IV практика ЄСПЛ визнається джерелом права. До таких джерел права також належать і міжнародні договори, акти згода на обов'язковість яких надана ВР України. У зв'язку з цим, Україна взяла зобов'язання щодо здійснення правосуддя України відповідно до керівних принципів судової практики ЄСПЛ.

Виходячи з правових положень верховенства права, гарантованих Конституцією України судового захисту прав і свобод, кримінальне провадження повинно бути спрямоване на захист цих прав і свобод від будь – яких посягань шляхом забезпечення розкриття кримінальних правопорушень, забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура (ст. 2 КПК).

Відповідно до пункту 1 ППВСУ від 01.11.1996 № «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» дає тлумачення верховенства права: «Відповідно до ст.8 Конституції в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституційні права людини і громадянина є безпосередньо діючими. Вони визначають цілі і зміст

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

законів та інших нормативно – правових актів, зміст і спрямованість діяльності органів законодавчої та виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і забезпечуються захистом правосуддя.

Виходячи з цього суд не повинен застосовувати правові положення правового акту, законів у випадку коли вони вступають в колізію з конституційними положеннями засад та порушують природні, фундаментальні права та свободи людини і громадянина. У цьому питанні існує загальноєвропейське універсальне розуміння поняття та змісту принципу верховенства права з боку країн Європейського Союзу. Наприклад, Конституційний Суд ФРН зайняв позицію згідно якої він у крайніх випадках може навіть визнати не чинними положення самої Конституції, якщо вони порушують «основоположні принципи справедливості». Цим допускалася можливість застосування принципу верховенства права по відношенню до самої Конституції, завдяки чому він сприймається як принцип, що стоїть над Конституцією [12].

На думку Тома Бінгейма, верховенство права свої істотні ознаки проявляє у тому, що усі особи та владні інститути в рамках держави – публічні чи приватні – повинні підкорятись публічно створеним законам, які набувають чинності (загалом) наперед і на основі яких публічно здійснюється правосуддя, вони також повинні мати змогу користуватися благами цих законів [19]

М. А. Погорецький га підставі дослідження існуючих в літературі визначень кримінальних процесуальних гарантій, виділив їх наступні ознаки: 1. Встановлені законом способи; 2. Встановлені законом засоби; 3. Спрямовані на захист прав і законних інтересів учасників кримінального судочинства; 4. Спрямованні на забезпечення досягнення завдань кримінального судочинства; 5. Спрямованість на реалізацію прав осіб, які залучаються до кримінального процесу; 6. Спрямованість на реалізацію

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

обов'язків учасників кримінального процесу та осіб, які до нього залучаються;⁷. Публічна природа.⁸ Реалізація кримінальних процесуальних гарантій може бути здійснена лише через кримінальні процесуальні правовідносини як такі, що урегульовані нормами кримінального процесуального права, котрі виникають, розвиваються та припиняються в сфері кримінального судочинства, в межах яких за допомогою державних органів та посадових осіб, що наділені правом провадження у кримінальних справах, реалізуються процесуальні права та обов'язки учасників кримінального процесу та осіб, які залучаються до кримінального судочинства, і захищаються їхні матеріально – правові, процесуальні та інші законні інтереси, а також реалізуються повноваження цих органів. Виходячи з наведених сутнісних ознак кримінальних процесуальних гарантій, А.М. Погорецький, визначає її як встановлених кримінальним процесуальним законом засобів та способів, спрямованих на реалізацію прав і обов'язків суб'єктів кримінального процесу, забезпечення реалізації законних інтересів його учасників та виконання завдань кримінального судочинства [61].

Аналіз та узагальнення літератури з досліджень юридичних, кримінальних процесуальних гарантій дає можливість прийти до висновку, що переважна більшість правників цілком обґрунтовано загальними формами гарантій вважають економічні, політичні, ідеологічні складові. Вони являють собою сукупність економічних, політичних, ідеологічних чинників, які на відповідному етапі розвитку суспільства та держави забезпечують оптимальні можливості для реалізації прав та свобод громадян.

Таким чином, засобами кримінальних процесуальних гарантій є:

1. Система суспільно – політичних, соціально – економічних (матеріальних), ідеологічних складових, які забезпечують функціонування

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

верховенства права в інтерпретації практики Європейського суду з прав людини; 2. Засади кримінального провадження; 3. Кримінальна процесуальна форма. Вона є процесуальною гарантією правильного функціонування кримінального провадження, щодо своєчасного його початку, успішного розкриття злочину та його розслідування, судового розгляду і вирішення їх по суті та забезпечує фактичну реалізацію прав особи у кримінальному провадженні; 4. Дотримання процесуальних строків; 5. Процесуальні права учасників кримінального провадження. Гарантіями прав особи у кримінальному провадженні є правові засоби, які забезпечують фактичну реалізацію цих прав. Використання особами, які беруть участь у кримінальному провадженні, наданих їм прав у процесі утворюють систему кримінальних процесуальних гарантій; 6. Процесуальні обов'язки учасників кримінального процесу. Додержання наданих прав особи в кримінальному провадженні співробітником оперативного підрозділу, слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом, наслідки, передбачені законом у разі порушення цих прав та невиконання зобов'язань, утворюють систему кримінальних процесуальних гарантій; 7. Заходи забезпечення кримінального провадження.

Між процесуальними гарантіями досягнення завдань кримінального провадження і гарантіями прав і свобод в кримінальному судочинстві відсутні колізії. Так як вони знаходяться в детермінованому, взаємообумовленому зв'язку та єдності, взаємодоповнюють одна одну, визначаючи таким чином сутність кримінального процесу.

Таким чином, *Процесуальні гарантії – це передбачена кримінальним процесуальним законом система засобів, умов та існуючий такий політико – правовий режим і соціально – економічні складові, які у сукупності забезпечують функціонування верховенства права, що сприяє досягненню мети і виконанню завдань кримінального провадження.*

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

Список використаних джерел

1. Алексеев Н. С., Даев В. Г., Кокорев Л. Д. Очерки развития науки советского уголовного процесса. - Воронеж, 1980. – С.56 – 62;
2. Там само.- С.58-59.
3. Алексеева Л.Б., Л.Б., Божьев В.П. и др. Курс советского уголовного процесса: Общая часть/Ред. Ю.А.Шубин.-М. – М.,1989.- С.211-212.
4. Альперт С.А и др. Советский уголовный процесс: Учебник/А.С.Альперт, М.И.Бажанов, Ю.М.Грошевой, М.П.Диденко, В.С.Зеленецкий, М.М.Михеенко, Д. А.Постовой, В.Д.Финько.- К.: «Вища школа», 1983.- С.9-10.
5. Большой юридический словарь. 3-е изд., доп. и перераб. / Под ред. А.Я. Сухарева. – М.: ИНФРА – М, 2006.- С.125.
6. Божьев В.П, Гаврилов А.К., Чугунов В.Е. Советский уголовный процесс. Часть Общая: Пособие для слушателей заочных отделений высших учебных заведений МВД СССР. – Волгоград.: Научно – исследовательский и редакционно – издательский отдел Высшей следственной школы МВД СССР, – 1973- С. 10 – 11.
7. Головатий С.П. Верховенство права, або ж правовладдя: вкотре про доктринальні манівиці вітчизняної науки// Право України-2010- №4- С.216.
8. Там само.- С.216.
9. Там само.- С.212.
10. Головатий С.П. Верховенство права, або ж правовладдя: вкотре про доктринальні манівиці вітчизняної науки// Право України-2010- №5- С.70.
11. Там само.- С.73-74.
12. Там само.- С.70 -72.
13. Даневский В.П. Наше предварительное следствие, его недостатки и реформа. Москва. 1895- С.25.

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

14. Діхтієвський В.П. Захист прав, свобод та законних інтересів громадян України у процесі здійснення правоохоронної діяльності: монографія / Діхтієвський В.П., Безчастний В.М., Філонов В.П., Філонов О.В., Коваль М.В., Кременовська І.В., Суботін В.М.; За аг.ред. В.П. Діхтієвського.- Донецьк: Вид-во «Ноулідж», 2009.- С.57 – 59.

15. Доповідь «Про верховенство права», прийнятій на 86-му пленарному засіданні Венеціанської комісії 25-26 березня 2011 р. // «Право України». - 2011- №10- С.175.

16. 2011- №10- С.175.

17. Там само.- С.173.

18. Там само.- С.174.

19. Там само.- С.176-178.

20. Дайси А.В. Основи государственного права Англии: Введение в изучение английской конституции.- М., 1907.- С.211.

21. Загоруй І.С. Система конституционных гарантий защиты прав и свобод человека и гражданина в Украине // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України. – 1998.- №6.- С.57.

22. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів/ М.В.Цвік, В.Д.Ткаченко, Л.Л.Богачова та ін./ За ред. М.В.Цвіка, В.Д.Ткаченка, О.В.Петришина.- С.400.

23. Известия.-1990.- 26 октября.

24. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів 2,4,7 та 11 до Конвенції» від 11 липня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України.- 1997.- №40.- Ст.263.

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

25. Корнуков В.М. Теоретические и правовые основы положения личности в уголовном судопроизводстве: Дисс. ...д-ра юрид. Наук. Харьков, 1988. – С.59.
26. Корельский В.М. Теория государства и права/ Под ред. В.М.Корельского, Д. Перевалова. – М., 1997. – С.504.
27. Комаров С.А. Общая теория государства и права: Курс лекцій.- М., 1996. – С. 280.
28. Кистяковский А.Ф. Общая часть уголовного судопроизводства. Лекции читанные в императорском унверситете Св.Владимира профессором А.Ф.Кистяковским. Киев. Литография М.П.Фрица, Владимирская улица, собственный дом . 1874. – С.45-47.
29. Кучинська О. П., Кучинська О. А. Кримінальний процес України: Навч. посіб. – К.: Прецедент, 2005. – С. 13.
30. Кримінальний процес України: Підручник/Є.Г.Коваленко, В.Т.Маляренко.-К.:Юринком Інтер, 2006.- С.22-23.
31. Кримінальний процес: підручник// Ю.М.Грошевий, В.Я.Тацій, А.Р.Туманянц та ін.; за ред.В.Я.Тація, Ю.М.Грошевого, О.В.Капліної, О.Г.Шило.-Х.:Право, 2013.- С.21.
32. Там само.- С.22-23.
33. Там само.- С.64.
34. Костицький М.В. Філософські питання верховенства права // Академічні читання. 6 червня 2007 р.-К., 2007.- Вип.6.-С.3.
35. Коротких М. Г. Судебная реформа 1864 года в России (сущность и социально-правовой механизм формирования) // Судебная власть и уголовный процесс. – М.: Воронежский гос. ун-т. – 2014. – №3. – С. 53.
36. Лобойко Л. М. Кримінальний процес: Підручник. - К.: Істина, 2014. – С. 18-19.
37. Матузов Н.И. Терия государства и права / Под ред. Н.И. Матузова,

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

А.В.Малько. – М.,2000. – С.311.

38. Мотовиловкер Я.О.О гарантиях интересов личности и правосудия / Гарантии личности в советском уголовном праве и процессе - Ярославль,1977.- Вып.2.- С.102 -104.

39.Мицкевич А.В.О гарантиях прав и свобод советских граждан в общенародном социалистическом государстве //Советское государство и право.-1963.- №8.- С.29.

40. Михеєнко М.М.та ін.Кримінальний процес України:Підручник /М.М.Михеєнко, В.Т.Нор, В.П.Шибіко.-К.: Либідь,1992- С.22-23.

41. Михайленко А.Р.Расследование преступлений: законность и обеспечение прав граждан.Научно – практическое издание. – К.: Юринком Интер,1999.- С.20.

42.Международные акты о правах человека. Сборник документов.- Издательская группа НОРМА –ИНФА-М,2000.-С.3-5.

43.Там само.- С.6-13.

44. Там само.- С.14-18.

45 Там само.- С.19-20.

46.Там само.- С.21-23.

47.Там само.- С.24-31.

48.Там само.- С.32-34.

49.Там само.- С.39-43.

50 Там само.- С.44-52.

51.Там само.- С.53-68.

52.Там само.-С.69-70.

53.Там само.- С.73-76.

54.Там само.- С.80-95.

55.Там само.- С.537-551.

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

56. M. Loghlin, *Swords and Scales* (2000), chap. 5; B. Tamanaha, *On the Rule of Law: History, Politics and Theory* (2004), chap. 1. // Див. стосовно витоків поняття «верховенство права» в античні часи.

57. Никоненко М. Я. Кримінальні процесуальні гарантії прав і законних інтересів особи, яка підозрюється у вчиненні злочину: Дис. ... канд. юрид. наук. - К., 2007. С. 50.

58. Назаров В. В., Омеляненко Г. М. Кримінальний процес України: Підручник. - Юридична думка, 2005. - С. 26.

59. Погорецький М. А. Кримінально – процесуальні гарантії державної таємниці: до визначення поняття // Вісник прокуратури № 11 (101) листопад 2009. – С. 89.

60. Там само. – С. 91.

61. Там само. - 92 – 93.

62. Там само. - 93.

63. Полянский Н. Н. Вопросы теории советского уголовного процесса. - М., 1956. - С. 182.

64. Рабінович П. М. Загальна декларація прав людини і Україна // Вісник Академії правових наук України. - 1998. - № 4 – С. 34 – 42.

65. Строгович М. С. Гарантии непосредственности и устности уголовного процесса // Советская юстиция. - 1963. - № 7. - С. 8-9. : Кобликов А. Существенная гарантия правосудия // Социалистическая законность. - 1969. - № 10. - С. 35-36.

66. Строгович М. С. Основные вопросы советской социалистической законности. - М., 1966. - С. 180 – 181.

67. Строгович М. С. О правах личности в советском уголовном судопроизводстве // Советское государство и право. – 1976. № 10. - С. 74.

68. Сірий М. І. Реформи правоохоронних органів у Європі й Україні // Вісник Верховного Суду України. - 2006. - № 8 – С. 26.

▪ Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

69.Туманов В. А. Что скрывается за лозунгом «господства права» // Советское государство и право.- 1963.- №9.- С.50-61.

70. Цыпкин А.Л.Право на защиту в советском уголовном процессе.- Саратов, 1959. – С.22.

-
- Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України / П. М. Кубрак // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 2(14) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.